

Akcioni plan Stalne radne grupe za bezbednost novinara za period 2023 - 2025

Na nekoliko poslednjih sastanaka Stalne radne grupe za bezbednost novinara (u daljem tekstu: SRG), razgovaralo se o potrebi da se u narednom periodu osmisle nove aktivnosti za unapređenje rada i efikasnosti Grupe, a pre svega za definisanje novog Akcionog plana za period 2023 – 2025.

Definisanje novog Akcionog plana postaje naročito važno s obzirom na činjenicu da je Sporazum o saradnji i merama za unapređenje bezbednosti novinara, potpisan u decembru 2016. godine, u potpunosti implementiran. Sporazum je predviđao 10 mera i sve su realizovane.

Pored toga, Akcioni plan SRG za period 2018 – 2019, koji je predviđao 15 aktivnosti, je takođe u potpunosti implementiran. Gotovo isto važi i za Akcioni plan SRG za period 2021 – 2022 koji je sadržao 11 aktivnosti od kojih je preostala samo jedna koja će, zbog određenih tehničko-administrativnih razloga, biti prebačena za prvo tromesečje 2023 godine. Faktički, to znači da u ovom trenutku ne postoji definisan plan rada SRG nakon isteka tekuće godine.

Imajući sve ovo u vidu, kao i potrebu da SRG bude aktivna i u vremenskom intervalu van redovnih tromesečnih sastanaka, Misija OEBS-a u Srbiji predlaže realizaciju dole navedenih aktivnosti u narednom trogodišnjem periodu. Svaka od predloženih aktivnosti sadrži informaciju o vremenskom okviru za implementaciju kao i predlog partnera koji bi, uz podršku OEBS-a, mogao da preuzme vodeću ulogu u implementaciji. Sve definisane aktivnosti postale su deo ovog Akcionog plana na osnovu mnogobrojnih izveštaja i analiza koje je SRG izradila u prethodne dve godine.

Na kraju ovog dokumenta nalazi se i tabela aktivnosti iz koje može da se vidi dinamika njihove realizacije tokom naredne tri godine. Sva potrebna sredstva za realizaciju predloženog Akcionog plana biće obezbeđena od strane Misije OEBS-a u Srbiji.

I. Aktivnosti – Akcioni plan

Aktivnost 1: Redovne godišnje obuke kontakt tačaka policije i tužilaštva o primeni Obavezujućih uputstava Republičkog javnog tužioca u vezi sa krivičnim predmetima ugrožavanja bezbednosti novinara, praćenja razvoja trendova izvršenja ovih krivičnih dela, kao i drugim temama iz sfere značaja javnog informisanja u demokratskim društvima

Predstavnici medijske zajednice smatraju da postoje razlike u kvalitetu i posvećenosti postupanja između pojedinih tužilaštava i policijskih uprava. Smatraju da je potrebno uspostaviti ujednačenije prakse na svim nivoima i u radu svih kontakt tačaka, što će za sobom povući i još efikasnije druge faze postupka kao što su prikupljanje dokaza, pisanje utemeljenijih optužnica, i uopšte otkrivanje i procesuiranje počinilaca. Zbog toga bi, jednom godišnje u naredne tri godine, trebalo organizovati zajedničku obuku za predstavnike tužilaštva i policije koja bi uključila temu primene obavezujućih uputstava RJT-a, ali i druge teme koje su od značaja za efikasnije procesuiranje krivičnih dela protiv novinara uključujući borbu protiv seksualnog i drugih vrsta rodno-zasnovanog nasilja, kao i specifičnih pretnji i uznemiravanja novinarki.

Partner u realizaciji ove aktivnosti:	RJT i MUP
Vremenski okvir:	Jednom godišnje od 2023. do 2025. godine

Aktivnost 2: Izrada kurikuluma i na osnovu njega obuke novinara o bezbednosti, uključujući i opšta obavezujuća uputstva tužilaštva i unapređenje znanja medijskih radnika o pravnim procedurama, krivičnim delima, pravima oštećenog, značaju prijavljivanja svakog napada, pripremi novinara za saslušanja u tužilaštvu i slično

Ova aktivnost je predviđena ne samo zbog potrebe da se za novinare organizuju obuke već i zbog toga što je reč o projektu Nezavisnog društva novinara Vojvodine za koji su već obezbeđena sredstva i čija realizacija kreće 2023. godine. Ova aktivnost biće posvećena lokalnim sredinama i imaće dve faze. U prvoj, početkom godine, radiće se na izradi kurikuluma na osnovu istraživanja potreba novinara, dok bi od marta krenula serija radionica za koje će tačni datumi biti objavljeni naknadno.

Partner u realizaciji ove aktivnosti:	Nezavisno društvo novinara Vojvodine (NDNV)
Vremenski okvir:	Tokom cele 2023. godine

Aktivnost 3: Tromesečne posete predstavnika SRG lokalnim sredinama

Tokom 2022. godine ispostavilo se da je prisustvo SRG u lokalnim sredinama od izuzetnog značaja. U slučaju OK Radija iz Vranja to je bila jedna od prelomnih tačaka koja je značajno doprinela efikasnijem rešavanju ovog slučaja. Angažovanje SRG u lokalnim sredinama dovodi do podizanja pažnje javnosti i preuzimanja dela tereta koji lokalni novinari trpe, kao i do slanja snažne poruke da slučajevi ugrožavanja bezbednosti novinara neće ostati nekažnjeni. Sa praksom odlaska predstavnika SRG u lokalne sredine mora se nastaviti tako da postane redovna aktivnost koja će se sprovesti jednom u tri meseca ili češće ako se ukaže potreba za tim.

Partner u realizaciji ove aktivnosti:	Udruženje novinara Srbije (UNS)
Vremenski okvir:	Svaki treći mesec počev od marta 2023. godine.

Aktivnost 4: Uspostavljanje 24/7 psihološke pomoći novinarima koji prolaze kroz traume nakon izvršenja krivičnih dela protiv njih

Često se u diskusijama na sastancima SRG razgovaralo o dodatnim formama i modelima saradnje, te da li je potrebno postojećem mandatu Grupe pridodati nove zadatke. Kada je reč o SRG, čini se da se ovo naročito odnosi na mere usmerene ka prevenciji odnosno sprečavanju budućih napada, ali i na pružanje podrške nakon napada u vidu upućivanja u zdravstvene ustanove, podrške u prevazilaženju traume, kao i moguća kompenzacija u vidu fondova pomoći. Krajem 2022. godine Misija OEBS-a u Srbiji je formirala tim koji će izraditi Analizu mentalnog zdravlja novinara i koji će dati preporuke za višegodišnje aktivnosti i projekte usmerene ka poboljšanju ambijenta u kome novinari rade. Očekuje se da jedna od aktivnosti bude i uspostavljanje 24/7 besplatne psihološke pomoći novinarima izloženim traumama po ugledu na 24/7 SOS telefon i možda kao jedinstveni paket podrške medijskim radnicima.

Partner u realizaciji ove aktivnosti:	Asocijacija nezavisnih elektronskih medija
Vremenski okvir:	jun - decembar 2023. godine, a zatim i 2024 - 2025

Aktivnost 5: Panel diskusija o pravima novinara kao oštećenih sa fokusom na sekundarnu viktimizaciju novinara tokom istražnog postupka

Problem sekundarne viktimizacije, posebno kod kontakta oštećenih novinara sa osumnjičenima tokom istražnog postupka, po mišljenju predstavnika medijske zajednice predstavlja dodatni pritisak na novinare. Novinari se često zbog toga povlače, ili čak prestaju da prijavljuju pretnje i napade. Kada se sasluša oštećeni, okrivljeni ima pravo da postavlja pitanja. Ukoliko bi se to onemogućilo okrivljenom to bi bilo polje za potencijalnu žalbu zbog bitnih povreda odredaba krivičnog postupka. Pravni sistem je takav i trenutno su eventualno moguće sitne promene u primeni, poput zaštite privatnih podataka i zaštite samih oštećenih od strane udruženja kroz obezbeđivanje prisustva pravnih zastupnika umesto oštećenih novinara. U nameri da se pokuša sa pronalaženjem kako kratkoročnih tako i dugoročnih rešenja za problem sekundarne viktimizacije novinara SRG će organizovati stručnu raspravu na ovu temu.

Partner u realizaciji ove aktivnosti:	Nezavisno udruženje novinara Srbije (NUNS)
Vremenski okvir:	Maj 2023. godine (Svetski dan slobode medija)

Aktivnost 6: Nastavak angažovanja (prevashodno medijskih i novinarskih udruženja) na definisanju izmena Krivičnog zakonika Republike Srbije koje bi omogućile sveobuhvatniju i efikasniju krivično-pravnu zaštitu novinara.

Jedan od zaključaka panel diskusije o radnim grupama za bezbednost novinara koja je održana u novembru 2022. godine bio je da postojeći krivično-pravni okvir i način na koji se shvata krivično delo „Ugrožavanje sigurnosti“ iz člana 138 stav 3 KZ-a, više nisu dovoljni za efikasno procesuiranje napada i pretnji novinarima. Neophodne su promene jer sve je više situacija u kojima tako definisana krivična dela ne mogu da obezbede novinarima adekvatnu krivično-pravnu zaštitu. Novinarska udruženja bi trebalo da preuzmu započeti posao u vezi sa izmenama i dopunama Krivičnog zakonika i to kroz angažovanje pravnog eksperta koji bi uzeo u obzir već postojeće predloge (poput mišljenja profesora Stojanovića) ali i predloge civilnog društva i izradio Nacrt amandmana koji bi predstavljao konsenzus svih strana.

Partner u realizaciji ove aktivnosti:	Asocijacija onlajn medija (Slavko Ćuruvija fondacija)
Vremenski okvir:	Februar - maj 2023. godine

Aktivnost 7: Izrada tromesečnog biltena SRG sa podacima o slučajevima i radu Grupe koji bi se distribuirali novinarima preko mejling lista novinarskih i medijskih udruženja

Kada je reč o komunikaciji novinarskih i medijskih udruženja sa svojim članovima o postojanju Sporazuma i SRG, kao i o konkretnim predmetima, čini se da tu postoji određeni prostor za unapređenje koji bi svima bio od koristi. Prema rezultatima istraživanja o transparentnosti državnih organa u slučajevima bezbednosti novinara tek 37.5% anketiranih novinara je izjavilo da od svojih udruženja dobija informacije o radu SRG. Njih 25% je izjavilo da ne dobija, dok 37.55% smatra da neke informacije ima, ali da nije dovoljno upoznat sa detaljima. Pomenuti bilteni bi predstavljali zapravo već postojeće tromesečne biltene koje pravi RJT sa tim da bi bili modifikovani u kraći tekst sa osnovnim informacijama koje bi bile zanimljive novinarima.

Partner u realizaciji ove aktivnosti:	RJT uz asistenciju OEBS-a
Vremenski okvir:	svaka 3 meseca počev od marta 2023. godine

Aktivnost 8: Izrada godišnjeg izveštaja o radu Stalne radne grupe za bezbednost novinara

Pravilnik o radu SRG predviđa obavezno objavljivanje polugodišnjih izveštaja o radu Grupe, što sve do kraja 2021 godine nije bilo rađeno. Krajem te godine objavljen je prvi četvorogodišnji izveštaj o radu SRG, a krajem ove godine biće objavljen i izveštaj za 2022. godinu. Kako bi ispunili ovu važnu obavezu i nastavili sa dobrom praksom objavljivanja godišnjih izveštaja koja značajno doprinosi boljoj informisanosti javnosti o radu Grupe kao i njenom kredibilitetu, svake godine će po dva člana SRG, uz pomoć predstavnika Misije OEBS-a, raditi na izradi godišnjih izveštaja.

Partner u realizaciji ove aktivnosti:	Asocijacija medija
Vremenski okvir:	svaki novembar i decembar od 2023. do 2025. godine

Aktivnost 9: Studijska poseta SRG jednoj od zemalja članica OEBS-a sa ciljem uspostavljanja međunarodne saradnje i razmene iskustava u borbi za unapređenje bezbednosti novinara

U maju 2022. godine predstavnici SRG bili su u studijskoj poseti Holandskoj radnoj grupi za bezbednost novinara koja je osnovana u julu 2018. godine. Ova aktivnost je, po oceni učesnika, bila veoma uspešna i jako je doprinela poboljšanju koherentnosti Grupe i dobijanju novih saznanja koja mogu biti iskorišćena za još efikasniji rad u lokalnim okvirima. Važno bi bilo da se nastavi sa ovim aktivnostima, a konkretne zemlje koje će se posetiti biće izabrane u dogovoru između Misije i članova Grupe.

Partner u realizaciji ove aktivnosti:	Logistika i organizacija – Misija OEBS-a u Srbiji
Vremenski okvir:	maj 2024. godine

Aktivnost 10: Regionalne konsultacije predstavnika tužilaštava, policije, sudija i novinara sa ciljem promocije mehanizama za unapređenje bezbednosti novinara u državama regiona.

Regionalne konsultacije imaće za cilj razmenu i promociju najboljih praksi i iskustava prilikom uvođenja nacionalnih mehanizama za poboljšanje bezbednosti novinara. Ovaj događaj će okupiti do osam učesnika iz svih zemalja u regionu koji predstavljaju tužilaštvo, policiju, sudstvo i udruženja novinara i medija i značajan broj lokalnih stručnjaka, novinara, akademika i predstavnika vladinih institucija.

Partner u realizaciji ove aktivnosti:	Logistika i organizacija – Misija OEBS-a u Srbiji i OSCE RFOM
Vremenski okvir:	Mart 2023. godine

Aktivnost 11: Učešće članova SRG na međunarodnim forumima i konferencijama radi unapređenja znanja vezanih za međunarodne standarde i najbolje prakse u oblasti zaštite bezbednosti novinara

Za ovu aktivnost ne može se u ovom trenutku predvideti tačno određen vremenski okvir, ali je bitno da SRG ima mogućnost da svoje članove šalje na međunarodne konferencije poput onih koje organizuje kancelarija Predstavnice OEBS-a za slobodu medija, ili Savet Evrope, ili primera radi Međunarodni festival novinarstva u Perudi, kao i durgi profesionalni sastanci i konsultacije koje organizuju međunarodne organizacije civilnog društva kao što su: Article 19, Komitet za zaštitu novinara, International Press institute i drugi slični projekti saradnje institucija i nevladinog sektora u Evropi.

